

Hellberg Meschaks, Erik
Tel: 010-698 11 68
Erik.hellberg-meschaks
@naturvardsverket.se

SKRIVELSE
2019-05-09 Ärendenr:
NV-03515-19

Samtliga länsstyrelser

Vägledning angående hantering av granbarkborrar i och kring naturreservat och nationalparker

Inledning

Med anledning av de stora angreppen av granbarkborre som uppkommit efter förra sommarens torka, och som förväntas ges stora angrepp i skogslandskapet under året, vill Naturvårdsverket komplettera och uppdatera tidigare vägledning till länsstyrelserna med aktuella frågor om hanteringen av granbarkborrar i och kring naturreservat och nationalparker.

1. Övergripande inriktning för hantering av granbarkborrar i och kring naturreservat och nationalparker

Länsstyrelsen bör vara uppdaterad på läget i de skyddade områdena gällande granbarkborrens påverkan, samt kontinuerligt följa läget för granbarkborren i landskapet. Länsstyrelsen behöver också kunskap om behov och möjligheter att agera utifrån följande tre punkter:

- Länsstyrelsens främsta uppgift är att säkerställa att syftet och mål med de skyddade områdena uppnås. Länsstyrelsen behöver därför bedöma om angrepp av granbarkborre riskerar att påverka syftet med skyddet positivt eller negativt. I de fall det bedöms vara negativt behöver länsstyrelsen klargöra om det finns åtgärder som kan hindra en sådan negativ påverkan och som inte ger annan negativ påverkan på syftet.
- Länsstyrelsen bör skaffa sig god kunskap om i vilka områden det är tillåtet att avverka eller på annat sätt oskadliggöra granar. Kunskapsunderlaget bör sedan användas till att planera genomförandet av lämpliga åtgärder så att de kan genomföras inom sådan tid och på

sådant sätt att det bidrar till att minska risker och till bekämpningen av pågående angrepp.

- Vidare bör Länsstyrelsen vara en aktiv part och föra dialog med de markägare som har skog i nära anslutning till skyddade områden med större mängder granbarkborre. I de fall skog som angränsar till ett skyddat område får, eller riskerar att få, stora angrepp bör först en bedömning göras om skador eller risker har koppling till det skyddade området eller om orsakerna finns i det omgivande landskapet. Om länsstyrelsen själva saknar kompetens själva att göra detta bör kontakt tas med Skogsstyrelsen. Om det är rimligt att tro att det finns ett samband, och skadorna är eller riskerar att bli betydande kan det övervägas att genomföra åtgärder (efter bedömning av handlingsutrymme och lämpliga åtgärder relativt beslut och skötselplan eller efter en dispens).

2. Åtgärder för att bekämpa granbarkborre i och kring naturreservat och nationalparker

Länsstyrelserna bör sträva efter att genomföra åtgärder mot granbarkborre i prioriterade områden där dessa kan förväntas ge positiv effekt. Möjligheterna att genomföra dessa insatser måste dock vägas mot andra prioriterade insatser som myndigheterna ansvarar för.

I den situation som nu råder är det särskilt viktigt att bekämpningsåtgärder utförs så att de blir effektiva, dvs de ska varken skapa ytterligare angrepp i värdefulla naturvärden eller förvärra skadesituationen i omgivande produktionsbestånden. I flera fall kan det troligen vara effektivare att avstå åtgärder än att genomföra dem (se vidare nedan). Genomförande av åtgärder mot granbarkborre måste bedömas från fall till fall utifrån förutsättningar i det enskilda området beaktat den situation som råder i landskapet i övrigt. Med tanke på det rådande läget med stora mängder torkstressad gran i landskapet, exceptionellt stora granbarkborrepopulationer samt att doften av nyligen avverkad gran lockar till sig granbarkborre, är Naturvårdsverkets råd (baserat på råd från Skogsstyrelsen):

- Det är ofta motiverat att avstå genomförandet av åtgärder för att oskadliggöra (fälla och barka, avverka, osv) granar i områden där granen är torkstressad. Detta då Skogsstyrelsen bedömer att det kan finnas stor risk att åtgärder leder till större angrepp snarare än bidrar till bekämpning. Detta gäller åtminstone under våren och försommaren 2019. Däremot kan åtgärder som inte omfattar ingrepp i skogen, t ex feromonfällor och fångstvirke, genomföras.

I områden som inte är strakt påverkade av torkstress kan det vara aktuellt med åtgärder som genomförs för att bibehålla syftet i det skyddade området eller minska påverkan på närliggande produktionsskog. Dessa åtgärder återfinns huvudsakligen i följande kategorier:

- *Områden där det är tillåtet enligt beslut och skötselplaner omfattar åtgärder för att avverka eller döda granar.*

I dessa områden bör åtgärder prioriteras för genomförande. Viktigt är dock att säkerställa att det kan ske på ett sätt som bidrar till bekämpningen av granbarkborrar.

- *Områden där åtgärder inte ingår i gällande beslut och skötselplan*
I dessa områden behöver länsstyrelsen klargöra om de åtgärder som bedöms behövas för att upprätthålla syftet eller minska påverkan på närliggande produktionsskog kan främja syftet och/eller kan genomföras utan att skada syftet. Bedömning behöver göras i varje enskilt fall utifrån respektive områdes juridiska och praktiska förutsättningar samt utifrån rådande situation i landskapet. En metod som ofta varit aktuell är den där angripna träd söks upp, fälls och barkas för att sedan lämnas. I områden med vindfällerna kan också barkning av vindfällerna samt rotkapning av vindfällerna också vara aktuellt att överväga. Gemensamt för dessa åtgärder är att skadan på (bevarande-)syftet kan anses liten då all ved blir kvar i området. Därmed har de i flera fall varit möjligt att få dispens för genomförande av dessa. Dispenser som rör den egna förvaltningen bör med fördel hanteras av ett annan länsstyrelse.

Åtgärdernas effektivitet är helt beroende på att de görs i rätt tid och omfattning. Saknar länsstyrelsen själva tillräcklig kompetens om detta bör kontakt tas med Skogsstyrelsen.

3. Övriga skötselåtgärder som kan påverka förekomsten av granbarkborre

Åtgärder med naturvårdande syfte som innebär att gran dödas men blir kvar i skogen, t ex ringbarkning, bör undvikas tills granens vitalitet och granbarkborrarnas populationsnivå blivit normal igen. Detta för att inte öka tillgången på yngelsubstrat för granbarkborre givet den rådande situationen.

4. Områden under reservatsbildning

Det finns flera områden vilka planeras bli naturreservat men som ännu inte är beslutade. Dessa områden är utvalda för att de har höga naturvärden och behöver hanteras utifrån detta även om inget beslut om naturreservat tagits. För ett område som har så höga naturvärden att åtgärder som t.ex. avverkning, gallring eller upparbetning av stormfälld skog kan komma att väsentligt ändra naturmiljön, ska 12:6-samråd krävas för sådana åtgärder. En förutsättning för att kunna kräva 12:6-samråd för sådana åtgärder är att markägaren är informerad om områdets höga naturvärden. Detta är en parallell till att åtgärder som kan komma att väsentligt ändra naturmiljön i nyckelbiotoper av SKS har bedömts kräva 12:6-samråd. Det är naturvärdena och åtgärden/verksamheten som avgör om 12:6-samråd krävs och markägaren ska alltid få information om höga naturvärden som kräver samråd. Det är viktigt att informera markägaren på ett bra sätt om registrerade nyckelbiotoper och om övriga värdekärnor oavsett hur långt myndigheten har kommit i skyddsarbetet. Länsstyrelserna bör prioritera objekt som redan ligger i fördelningsplanen medan objekt som är identifierade men inte är införda i fördelningsplanen bör prioriteras från fall till fall utifrån bl.a. hot och naturvärde. Då all skog med så höga naturvärden att den är aktuell för reservatsbildning är värdefull i det framtida naturvårdsarbetet bör

målsättningen alltid vara att områden aktuella för reservatsbildning inte ska få sina naturvärden påtagligt försämrade av bekämpningsåtgärder.

Länsstyrelserna bör i sitt arbete säkerställa att naturvärdena bevaras på bästa sätt i områden under reservatsbildning. Länsstyrelserna bör vara proaktiva och särskilt bör behovet av att söka dispens från SVL §29 om oskadliggörande av yngelmaterial klargöras och diskuteras med markägaren. Enbart markägaren, eller markägarens ombud, kan söka dispens från SVL §29. Länsstyrelsen kan också, om så krävs, besluta om interimistiskt förbud (MB 7:24), vilket innebär att SVL upphör att gälla.

För Naturvårdsverket

Maano Aunapuu
Enhetschef
Områdesskydds-enheten

Erik Hellberg Meschaks
Handläggare
Områdesskydds-enheten

Kopia till:

Skogsstyrelsen
Stiftelsen Tyrestaskogen
Västkuststiftelsen
Upplandsstiftelsen
Skärgårdsstiftelsen